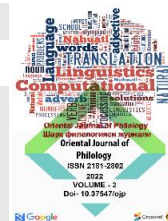

Oriental Journal of Philology**ORIENTAL JOURNAL OF PHILOLOGY**

journal homepage:

<http://www.supportscience.uz/index.php/ojp/about>**COVERAGE OF THE WORKS OF MIR ALISHER NAVOI IN GERMAN LITERATURE***Dilnoza Rahmatova**Master student**Termez State University**Termez, Uzbekistan***ABOUT ARTICLE****Key words:** Boston, Qays, Layli, need, suffering**Received:** 02.11.24**Accepted:** 04.11.24**Published:** 06.11.24**Abstract:** This article analyzes the German translation of Mir Alisher Navoi's epic poem "Layli and Majnun" in comparison with the original work, and examines the opinions of the great writer and scholars about this epic poem and its translation.**MIR ALISHER NAVOIY ASARLARINING NEMIS ADABIYOTIDA YORITILISHI***Dilnoza Rahmatova**Magistratura talabasi**Termiz Davlat universiteti**Termiz, O'zbekiston***MAQOLA HAQIDA****Kalit so'zlar:** Bo'ston, Qays, Layli, muhtoj, iztirob**Annotatsiya:** Mazkur maqolada Mir Alisher Navoiyning "Layli va Majnun" dostonining nemis tilidagi tarjimasini asar asliyati bilan taqqoslab tahlil qilinadi va bu doston va uning tarjimasini haqida buyuk yozuvchi va olimlar fikri ko'rib chiqiladi.**ОСВЕЩЕНИЕ ПРОИЗВЕДЕНИЙ МИРА АЛИШЕРА НАВОИ В НЕМЕЦКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ***Дильноза Рахматова**студент магистратуры**Термезский государственный университет**Термез, Узбекистан***О СТАТЬЕ****Ключевые слова:** Бостон, Кайс, Лейли, нужда, страдание**Аннотация:** В статье анализируется немецкий перевод эпической поэмы Мир Аlishера Навои «Лейли и Меджнун» в сравнении с оригинальным произведением,

а также рассматриваются мнения великого писателя и ученых об этой эпической поэме и ее переводе.

Kirish

"Layli va Majnun" haqida ilk bor 1188-yilda o'zbekiston shoiri Nizomiy Ganjaviy doston yaratgan. Nizomiy "Layli va Majnun" dostonini ham g'oyaviy, ham badiiy jihatdan har tomonlama yuksak darajaga ko'tardi va xamsachilik an'analari qatoriga qo'shdi. Undan so'ng Layli va Majnun dostoniga ko'plab shoirlar murojaat qilishdi. Xusrav Dehlaviy, Abdurahmon Jomiy, Fuzuliy, Alisher Navoiy qalamlariga mansub dostonlar mashhur. Garchi ushbu dostonlar bitta nom bilan atalsa va ulardagi voqealar tizimi bir biriga juda o'xshash bo'lsa-da, har bir muallifning "Layli va Majnun"i o'ziga xos va betakror asardir.

Arablar diyorida shu o'lkaning boshlig'i bo'lgan bir ulug' hukmdor yashardi. Ko'pdan-ko'p qabilalar unga bo'ysunardi. Hamma uning baxtini tilashardi. Chunki u barcha bechora muhtoj odamlarga mehribonlik ko'rsatuvchi, dasturxonni hamisha hammaga ochiq bo'lgan mehmonnavoz kishi edi. Qozoni ostida olov hamisha o'chmasdan sahrada adashib qolgan insonlarga kechalari yulduz misoli doimo yo'l ko'rsatib turardi. Hukmdor ilmni e'zozlar, doimo o'z ilmini oshirib borardi. Ot-u tuyalarining, qo'y-u qo'zilarining hisobiga ham yetib bo'lmasdi. Mol-dunyosi mo'l-ko'l bo'lsa ham, uning farzandi yo'q bo'lib, shundan iztirob chekardi. Agar hayoti daraxti yiqilgudek bo'lsa, agar uning yonida bir yosh novda o'sib kelayotgan bo'lsa, u keksaygan daraxtga soya solgan bo'lardi. Bir vorisi bo'lganda edi, hukmdorning mol-dunyosi osmonga sovrulmasdi, umr quyoshi so'nsa, yangi tug'ilgan quyosh o'z nuri bilan qabilani yoritgan bo'lardi. Shular haqida o'ylar ekan, Tangriga to'xtovsiz tavba-tazarrular qilib, o'z orzusiga yetkazishini tinmay iltijo qilardi. Nihoyat, uning orzusi ushaldi: Tangri unga ajoyib bir o'g'il farzand berdi. Shodliklarga to'lib-toshgan ota behisob gavharlarni sohib o'g'li bilan faxrlanib, farzandiga Qays deb ism qo'ydi. Bu uning otasining ismi edi. Qancha-qancha doylar uni parvarish qilishga kirishishdi qimmatbaho matolar, mo'yna-yu po'stinlarga o'rab uni beshikka yotqizdilar. Ular bolani ko'z qorachig'idek asrashar biror sovuq shamolning unga tegishiga yo'l qo'yishmasdi. Oylar, yillar o'tib, so'ylashni o'rgangach, aqlli fikrlari, dono so'zlari bilan odamlarni lol qila boshladi. Uning har bir so'zi elga maqbul bo'lib, dillariga yogib tushardi. Uning donoligi, dilga yoquvehi so'zlari qabilalarga tarqalib, odamlar uni ko'rishga kela boshladilar. Ba'zilar uning yuziga hayrat bilan boqsalar, boshqalari so'zlari mag'zini chaqishga intilishar, muhtojlar uni jonlaridan sevib, to'xtovsiz duo qilishardi. Otasi bilan onasi ham ikki oshiq kabi uni ma'shuqadek ko'rishar, yomon ko'zlardan asrash uchun uni jon pardasi bilan to'sib, ko'z qorachig'larini isirig qilishga intilishardi. Qaysning yoshi to'rt-besh orasida ekan, otasi unga ta'lim berish vaqti yetganini angladi. O'g'lini o'qitish uchun qabilalar ichidan dono bir ustozni topib kelishni buyurdi. Toki uning farzandi ustoz

ilmidan bahramand bo‘lib, bor ilmlardan xabardor bo‘lsin, ilm-u fanlarni o‘zlashtirib elga tanilsin va olamda baland obro‘ga ega bo‘lsin. Nihoyat Qaysga ta'lim beruvchi donishmand bir muallimni izlab topdilar. Ammo u boshqa bir qabilada maktabdorlik qilib, har kuni dars bergani uchun o‘zga biron joyga borolmasdi. U qabilaning sardori qabiladoshlariga har ishda mehribonlik ko‘rsatuvchi, yugori shon-sharafga ega bo‘lgan hukmdor bo‘lib, ochiqqo‘llikda quyoshga monand edi. Ammo qahri kelganda sahroning issig shamoli kabi rahmsiz bo‘lib, qo‘lida toshlarni mumdek eritishga ham qodir edi. Sardorning behisob dur-u gavharlari bo‘lib, ularning bittasi bilan alohida faxrlanardi. Bo‘stonida yuzlab chiroyli gullar bo‘lsa ham, ulardan bittasi bilan dimog‘i xush edi. Uchquni sharq quyoshidek bo‘lgan bir mash‘al bilan ko‘zi nurli, olamni ravshan etuvchi bir sham‘dan xonadoni charogfon va chiroyli edi.

Sham'e-yu ne sham chashmai nur,

Nureki yamon ko‘z olidin dur.

Naxle-yu ne naxl - sarvi ozod

Sarve-yu ne sarv- rashli shamshod,

Oye-yu ne oy - badri tole'

Badre-yu ne badr - mehri lome'

Shahd ikki labi, vale ratabno‘sh,

Badr ilkki yuzi, vale qasabpo‘sh.

Navoiyning bu munosabatida, ehtimol, Bobur nazuklik deb atagan narsaning bir ko‘rinishini ko‘rishimiz mumkin, ehtimol, Beverij (1922) ta'rifiga ko‘ra, odobni takomillashtirish yoki inglizchaga "tartibni tozalash" deb tarjima qilinadi.

NAWAIS LAILA UND MADSCHNUN

Nachdichtung und Anmerkungen zu den Doppelversen 2059- 21 10

Mark Kirchner

Madschnun aber gelangte an den Ort.

von dem die Gesuchten waren gezogen fort.

Und ging einher auf den Plätzen, die verlassen.

Nichts konnte er empfinden, keinen Gedanken fassen.

Weggezogen die waren ihresgleichen,

geblieben auf der Erde nur ein paar Zeichen.

Familien mit Wo immer er den Platz, eines Zelttes erkannte,

er seinen Blick auf den Boden bannte.

Navoiyning “Layli va Majnun” asaridan singanglarda ko‘paytirilgan parcha Majnunning do‘sti Naufal va Layl urug‘i a‘zolari o‘rtasidagi dramatik qarama-qarshilik tasviridan keyin keladi. Qadimgi arab ritsarligining timsoli bo‘lgan Naufal kuch ishlatib, Laylini o‘zining himoyachisi

Qays qo‘liga o‘tkazmoqchi. Biroq, Laylining otasi qizini ruhiy holati buzilgan odamga xotinlik qilishdan ko‘ra o‘ldirishga moyilroq. Shunday qilib, klan keyingi mojarolarni oldini olish uchun boshqa joyga ko‘chib o‘tishga qaror qiladi. Majnun Laylo va uning qabilasining sevgisi tufayli muammoga duch kelganidan qattiq pushaymon bo‘ladi. U tashlandiq lager bo‘ylab kezib, sevgilisi bilan oldingi uchrashuvlarini eslaydi. Yozning jazirasidan kuydirilgan kimsasiz joyda inson umri qolmadi. Faqat yaralar bilan qoplangan va qarg‘alar ta‘qib qilgan baxtsiz it atrofni kezadi. Majnun qarg‘alardan bu itni eyishni bas qilishni so‘raydi va o‘rniga o‘zini ularga ovqat sifatida taklif qiladi. Qarg‘alar hamon itni qo‘yib yuborishmasa, u ularni baland tovushlar bilan quvib chiqaradi.

Shu tarzda shakllantirilgan voqealarning qisqacha mazmuni syujetning dramatik tuzilishiga va uning psixologik motivatsiyasiga e‘tibor qaratadi, shu bilan birga boshida tasvirlangan asosiy motivning qanchalik xayoliy va murakkab ekanligini aniq ko‘rsatadi. Shunga qaramay, zamonaviy o‘quvchi uchun hikoyaning syujeti, dramatik tuzilishi yoki psixologik motivatsiyasi sifatida asosiy bo‘lib tuyulishi mumkin bo‘lgan narsa, ehtimol, tasavvur qilingan haqiqiy zamonaviy o‘quvchi/tinglovchi uchun muhim emas. Arab adabiyotidan ma‘lumki, Kassidning qo‘sh misrasi yuqori darajadagi avtonomiyaga ega (Vagner 1987, 145 ff.). Masnaviy epik uzun shaklni ifodalasa ham, bu yerdagi qo‘sh misra nafaqat prozodik ma‘noda, balki ko‘pincha mazmun ma‘nosida ham birlik hosil qiladi, kattaroq bo‘lganlarning umumiy ko‘rinishi Matn birliklari ahamiyatsizroq bo‘lib qoladi, eng muhimi, tegishli qo‘sh misraning tarkibi, agar kombinatsiya muvaffaqiyatli bo‘lsa, ularning bir nechtasi bir tekis zanjir hosil qilishi mumkin (qarang. Andrews 1976, 133ff. Buni Majnunning tashlandiq lager changidan qanday izlagani tasvirlangan qo‘sh misralar ham ko‘rsatadi.

Kirpoqlari bilan yerni taraydi, dumaloq ko‘zlari orasiga changni yashirdi”.

Majnun izlash uchun faqat yuzini yerga tushirmaydi, kipriklari bilan taraydi. Ko‘pincha go‘zallik bilan metafora sifatida bog‘langan kirpiklar chang bilan aloqa qiladi. Tuproq sevgilini ifodalaydi. Ko‘zlariga chang olib, ularni xotirasiga aylantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mir Ališir Nawa'i Akten des Symposiums aus Anlaß des 560. Geburtstages und des 500. Jahres des Todes von Mir Ališir Nawa'i am 23. April 2001
2. <Layli va Majnun>. <Yangi asr avlodi>, 2009-yil
3. Алишер Навоий "ЛАЙЛИ ВА МАЖНУН" С ГҒафур Гулом помилагі Алабиёт ва санъат нашрнети, 1990